

WP5.2_Fokusní skupiny ORP

celkové shrnutí

Projekt: TB05MPSV006 – Výzkum spolupůsobení přenesené a samostatné působnosti subjektů veřejné správy při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce

Popis této aktivity:

Metoda „fokální skupina“ je schopna přinést poměrně validní výsledky dosažené s relativně nízkými náklady. Hlavní výhodou této metody je však její schopnost díky interakcím ve skupině odkrývat nečekané souvislosti a poskytovat hlubší vhled do zkoumané problematiky. Účastníky dvou fokálních skupin konaných v listopadu 2016 v Praze byli vedoucí sociálních odborů/oddělení ORP. Cílem setkání bylo získat zpětnou vazbu k návrhům doporučení legislativní a nelegislativní povahy.

Dílčí výstup projektu TB05MPSV006, neprošlo jazykovou úpravou.

Tento výstup byl vytvořen s finanční podporou TA ČR.

Obsah

1. Organizace fokusních skupin	3
2. Shrnutí diskuse.....	4
Téma 1: Podpora pozice sociální práce v přenesené působnosti v rámci MÚ a vůči samosprávě	4
Téma 2: Pojetí práce s klientem: možnosti a limity	5
Téma 3: Metodická podpora sociální práce	7
Téma 4: Podpora spolupráce s dalšími subjekty při poskytování sociální pomoci.	8

1. Organizace fokusních skupin

Fokusní skupiny na téma *Vybrané návrhy změn týkající se agendy sociální práce v přenesené působnosti: diskuse možností jejich uskutečnění v praxi* proběhly v listopadu 2016, a to jedna v Praze a druhá v Brně, aby se mohli zúčastnit zástupci ORP ze všech krajů ČR.

V rámci fokusní skupiny byly nejprve představeny návrhy změn/opatření/doporučení (vycházející z předchozího výzkumu) směřující k podpoře výkonu sociální práce na ORP. Následné jednání skupiny bylo zaměřeno jednak na hodnocení vhodnosti navrhovaných opatření vedoucími sociálních odborů/oddělení ORP, a zejména na diskusi podmínek, za kterých by tyto změny bylo dle jejich zkušenosti možné zavést do praxe.

Na fokusní skupiny byli pozváni vedoucí sociálních odborů/oddělení zaměřeně vybraných ORP a SO hl.m. Prahy. Záměrný výběr sledoval tato kritéria – zastoupení všech krajů ČR a zastoupení krajských měst, bývalých okresních měst, malých i velkých ORP, zastoupení mj. i podhorských oblastí. Obou setkání dohromady se zúčastnilo zástupci 25 vedoucích pracovníků.

Jednání každé skupiny trvalo tři hodiny a bylo rozděleno na 4 tematické bloky:

Téma 1: Podpora pozice sociální práce v přenesené působnosti v rámci MÚ a vůči samosprávě

Téma 2: Pojetí práce s klientem: možnosti a limity

Téma 3: Metodická podpora sociální práce

Téma 4: Podpora spolupráce s dalšími subjekty při poskytování sociální pomoci.

2. Shrnutí obsahu diskuse

Obsah diskuse, tj. názory a postoje účastníků obou fokusních skupin, jsou níže prezentovány v členění dle témat a subtémat, a to stručně a v obecné formě.

Téma 1: Podpora pozice sociální práce v přenesené působnosti v rámci MÚ a vůči samosprávě

Personální zajištění

- Transparentní stanovení počtu sociálních pracovníků je nezbytné, rovněž je nezbytné, aby nebyl stanoven jednotný počet sociálních pracovníků pro všechny obce, ale aby byly zohledněny specifika jednotlivých SO – vzorec pro výpočet počtu sociálních pracovníků dle specifik SO existuje v Doporučeném postupu 1/2012, parametry v tomto vzorci jsou akceptovatelné, ale bylo by žádoucí je rozšířit o některé další položky. Nevhodný je, ale samotný vzorec, neboť z něho obcím vycházejí dle jejich názoru výrazně nadhodnocené počty sociálních pracovníků pro daný SO.
  - o Další kritéria stanovení velikosti personálních kapacit, na nichž se účastníci diskuse shodli, že by bylo třeba zohlednit:
    - síť sociálních služeb,
    - přítomnost velkého pobytového zařízení (nemocnice, léčebna, pobytové zařízení),
    - počty ubytoven,
    - sociálně vyloučené lokality – jednoznačná definice chybí – na druhou stranu význam pro sociální práci.
- Zejména u menších správních obvodů by bylo závazné stanovení personálních kapacit pro zajištění sociální práce v přenesené působnosti důležitým argumentem pro tajemníky a starosty.
- Důležité je stanovit personální zajištění skrze počet úvazků ne skrze počet pracovníků.
- Otázka financování – nejde jen o stanovení počtu sociálních pracovníků, ale podstatná je také státní dotace na jejich mzdy.
  - o Dotace musí být jednoznačně vázaná na SPR
  - o Vždy riziko budoucího vývoje – změna samosprávy
- V současné době neexistuje sankce za nedodržení zákonných ustanovení v oblasti personálního zajištění výkonu sociální práce v přenesené působnosti – některé samosprávy tak na požadavek ZSS nebo Doporučeného postupu neakceptuje, a nezohledňují ani případné připomínky metodiků KÚ.

Kumulace pracovní náplně

- Kumulace jsou problém, ale jejich úplný zákaz by nebyl vhodný, protože mají i pozitivní efekty (zastupitelnost, prevence syndromu vyhoření, veřejné opatrovnictví lze někdy propojit s veřejným opatrovnictvím). Proto by bylo žádoucí spíše doporučení, s jakými agendami zásadně nekumulovat, např. s:
  - o přestupky
  - o předpisy na opiáty
  - o veřejným opatrovníkem
  - o parkovacími průkazy

- kurátor – v souvislosti s personálním zajištěním (nedostatek pracovníků, kurátor v terénu x protinázor – kurátor je také sociální pracovník, zejména problém u malých obcí, problém s malými obcemi)
  - záleží na lokalitě, počtu pracovníků, organizaci odboru.

Začlenění agendy v rámci odboru

- Vzájemné oddělení SPR a OSPOD je běžné, ale je důležité mít přehled, co dělají ostatní kolegové.
- Je jednoznačně žádoucí, aby pracovníci působící v agendě sociální práce v přenesené působnosti měli jednoznačně určeného vlastního vedoucího, pokud to nelze formálně, pak alespoň neformálně.

Standardizovaný záznam

- Silná kritika podoby Standardizovaného záznamu a požadavek na jeho změnu.
- Pochybnosti o možnosti využití Standardizovaného záznamu jak pro statistické vykazování, tak pro kontinuální individuální sociální práci (na většině úřadů vedou, kromě standardizovaného záznamu ještě paralelně vlastní spisy).
- Jako vhodnější metoda vykazování činnosti sociální práce vůči samosprávě byl některými vedoucími označován benchmarking.
- V souvislosti se statistickým vykazováním sociální práce v přenesené působnosti byl rovněž přítomnými vznesen důrazný požadavek, aby roční statistické výkazy pro MPSV neobsahovaly každý rok jiné položky.
- Jako problém je spatřováno, že ani propojení s ÚP přes Standardizovaný záznam v praxi často nefunguje, a pokud tak pouze na některé agendy ÚP.

Vztah vůči samosprávě

- Protokol z KÚ o kontrole to je to, co zajímá tajemníky.
- Zastupitele zajímají spíše konkrétní kauzy.
- Vztah mezi agendou sociální práce v přenesené působnosti ovlivňuje velikost lokality, osoba zastupitele – garanta sociální oblasti a významná je také role/osobnost vedoucího sociálního odboru.

Téma 2: Pojetí práce s klientem: možnosti a limity

Důraz na poradenství a individuální sociální práci

- Vedoucí sociálních odborů uváděli, že jejich sociální pracovníci používají celou škálu metod sociální práce; sociální pracovník vybírá metody dle charakteristik případu, např. komunitní sociální práci uplatňují ve vyloučených lokalitách.
- Ale celkově panovaly rozpaky nad návrhem někde více vymezit, jaké všechny metody má sociální pracovník obce uplatňovat.
- Sociální pracovník na obci má 3 hlavní oblasti činnosti – práci v kanceláři, práci v terénu a administrativu.
- Sociální pracovník na obci by měl být univerzální „voják“, ale mělo by být stanoveny hranice - co už sociální práce není – např. stěhování (zkušenost, že samospráva někdy poptává činnosti mimo sociální práci).

- Ve větších ORP, kde mají více pracovníků, však mají dobrou zkušenost i se specializací sociálních pracovníků na určité cílové skupiny, jsou pak skuteční odborníci na danou problematiku, což nelze očekávat od univerzálních sociálních pracovníků.
- Specializace – typicky rodiny s dětmi, senioři, sociální kurátor + osoby v krizi, většinou je to řešeno neformálně a pružně se to upravuje, pokud by to bylo striktně rozděleno, byl by problém se zastupitelstvem.
- Jinde to mají rozděleno podle rájónů a každý zná tu svou lokalitu, kde má všechny cílovky, pracovníci jsou rádi, že to mají pestré. Zastupitelnost je jednodušší, protože problémy klient jsou obdobné jen jiná lokalita. Někdy přijde i někdo z rodiny, s jejímž členem už SPR pracuje a nelze mu říct, ale já dělám jinou tematiku.
- Vyhoření je větší riziko pokud se někdo specializuje pouze na jednu těžkou skupinu – např. bezdomovci.
- Sociální práce na obci je specifická právě kvůli té univerzálnosti, ale zas to nemusí znát do detailu – měl by pak spolupracovat se SPR.
- Důležité je i vzájemně si poradit mezi sociálními pracovníky na úřadě, každý se trochu na něco specializuje, ale neznamená to, že klienti se striktně rozdělují.
- Ale všichni souhlasí, že každá obec by si to rozdělení nebo nerozdělení měla udělat tak, jak jí to vyhovuje.
- Otázka: Jak vymezit sociální práci?
  - o Přes popis metod – ale obecný a sociální pracovník vybere, co potřebuje daný klient. Návrhy jsou buď trochu rozšířit vymezení sociální práce v metodickém pokynu k účelové dotaci MSPV na sociální práci a změnit jeho status na více závazný, nebo posílit status dokumentu „Vymezení sociální práce na obcích a krajích...“
- S vymezením a obhájením rozsahu sociální práce v současné době mohou být potíže zejména na obcích s POU, ale i na některých ORP.

Depistáž

- Depistáž je uvedena v zákoně, ta je povinná.
- Obce rozlišují přímou a nepřímou depistáž (informování na nástěnkách, přes oslovování různých klubů důchodců apod.).
- Ukazuje se problém s definováním „depistáže“ – někdo z KÚ tvrdil, že depistáž je i to, když klient přijde za pracovníkem na úřad – s tím ale přítomní nesouhlasí.
- Obecný souhlas s potřebou metodického zakotvení depistáže.
- Obecný souhlas s tím, aby depistáž byla součástí práce všech sociálních pracovníků na obcích, a ne aby to měl vyčleněn pouze specializovaný pracovník. Dále rozlišení terénní a „kancelářský“ pracovník je nepraktické – z hlediska zastupitelnosti, ale zejména i z hlediska samotné sociální práce - bylo by pak nutné předávat si klienty mezi pracovníky, což není pro sociální práci s nimi dobré.

Možnosti rozpoznání potřeb osob v nepříznivé životní situaci

- Otázka: Jsou někde ty informace, které máte o občanech, dále využívány a jak?
- Obecný souhlas, že to předávají po osobní linii v rámci komunitního plánování, potřeby dávají do Akčního plánu. Analýza potřeb se dělala v úvodu plánování. Přítomní jsou rádi, že skutečné statistiky nejsou poptávány, poptáván je kvalifikovaný odhad. Osobní předáváním je vnímáno nejvhodnější.
- Otázka: Jak se daří vykonávat sociální práce i v SO, co na to samospráva?

- Samosprávu tato oblast nezajímá, a tak do toho některým obcím nemluví, ale ideálně by bylo, aby každý sociální pracovník měl k dispozici jedno auto. Některým to ale připadá přemrštěné.

Změny/inovace v pojetí práce s klientem/cílovou skupinou

- Otázka: Kde získávají info o nových cílových skupinách, novinkách v práci s jednotlivými klienty?
- Je to další vzdělávání, ta nabídka by měla být. Např. si nechali udělat „školení“ od neziskovky, která s danou cílovkou pracuje a zná ta specifika i inovativní přístupy. Stáže jsou žádoucí nástroje vzdělávání.
- NNO informují o trendech, někde zvou na každou poradou někoho, jinde dělají kulaté stoly pro určité cílové skupiny.
- Pozitivně oceňován kazuistický seminář pořádaný KÚ.
- Někteří odebírají odborné časopisy i populární (Sociální služby) a tam také se dozvídají novinky.
- Rozpoznání nové cílové skupiny se může udát i přes nějaký projekt, uváděn příklad s rozpoznáním cílové skupiny „pečující“ – byla to pro ně novinka, že je tam velká poptávka po pomoci, která nebyla dosud artikulována a uvědomována.
- Další nově se vynořující cílové skupiny:
  - o dlužníci bez dalších problémů, kolotoč zadluženosti,
  - o senioři s dluhy – např. půjčka pro vnučku,
  - o senioři s nízkými příjmy a potřebou péče – končí v nemocnicích – a není je kam dát, ubytovny psychicky nedávají, pro azylová zařízení nejsou cílovou skupinou.

Téma 3: Metodická podpora sociální práce

Vymezení sociální práce v přenesené působnosti

- Detailní vymezení činnosti může být svazující.
- Žádost o dotaci – nutí si ujasnit které činnosti samostatná a přenesená působnost.
- Stávající vymezení neladí s realitou.
- Požadavek samosprávy na katalog prací, aby mohli být sociální pracovníci zařazeni do 10. třídy.
- Požadavek na vzniknout zákona o sociálních pracovnících.
- Je nedostatečné, pouze v jenom v metodickém pokynu, někteří dále uváděli, že používají materiál „Vymezení sociální práce na obecní a krajské úrovni...“, ale tento nemá status Doporučeného postupu či Instrukce, takže s ním lze těžko argumentovat vůči dalším stranám, požadavek na posílení statusu tohoto materiálu.
- Otázka prolomení práce s klientem bez jeho souhlasu, celkově spatřováno jako nevhodné s výjimkou klientů s psychiatrickou diagnózou.
- ÚP ČR by mělo přihlížet ke stanovisku sociálního pracovníka obce k poskytnutí MOP.

Další vzdělávání

- Obava, aby výhledově jako další vzdělávání uznatelné v rámci povinného vzdělávání sociálních pracovníků nebylo pouze školení akreditované MPSV.
- Supervize, individuální plán vzdělávání jsou vhodné formy rozvoje sociálního pracovníka obce, na supervizi pouze částečná shoda.
- Vhodné formy dalšího vzdělávání: individuální vzdělávání, týmové vzdělávání, vzdělávání na klíč, stáže, webináře, formy je důležité kombinovat.

Metodická podpora

- Zejména informace z MPSV, od dalších složek jako GŘ ÚP by bylo žádoucí přímočaře sdílet.
- V některých krajích je důraz na kontrolu a vykazování činnosti.
- Bylo by vhodné zavést interní lhůty a doby pro vyřizování dotazů adresovaných KÚ a MSPV, někde se na odpověď čeká i měsíce.
- Požadavek nejen kontroly, ale i podpory – pozitivně hodnoceno (společná školení).

Téma 4: Podpora spolupráce s dalšími subjekty při poskytování sociální pomoci.

Platformy pro spolupráci na místní úrovni:

- V zákoně by mělo být uvedeno, že jednotlivé státní úřady – ČSSZ, nemocnice – mohou o klientovi předávat informace bez jeho souhlasu, OSPOD to takhle má, ale sociální pracovníci obce ne a komplikuje to situaci zejména u osob na hranici svéprávnosti, nebo i za hranicemi svéprávnosti ovšem v lokalitách, kde omezení svéprávnosti trvá třeba rok, někde však trvá pouze 14 dnů
- Co se týče informací o společných klientech se sociálními službami, zde se všichni shodovali, že je lze získávat pouze se souhlasem klienta, a je to v pořádku.
- V novele zákona o sociálních službách jsou dle přítomných uvedeny povinné souhlasy klientů v oblasti nakládání s osobními informacemi - obava některých přítomných, že to podvážě spolupráci při řešení situace klienta.

Spolupráce s menšími obcemi

- Společná setkávání pracovníků sociálního odboru jednou ročně se starosty/alternativně vedoucí sociálního odboru každý rok objedná všechny starosty obcí I. typu a informuje, co ORP nabízí a ptá se, co by na obci potřebovali zajistit/, starostové se pak obracejí na sociální odbory ORP, když něco potřebují, protože díky výročním setkáváním pracovníky odboru znají.
- Poptávka Obcí I. je po poradenství, jak uchopit veřejné opatrovnictví.
- Obce I. Spolupracují s OSPOD, ale tam je ta povinnost v zákoně.
- S obcemi s POU často spolupracují ORP i v rámci komunitního plánování sociálních služeb.
- Většina přítomných vyjadřovala názor, že v obcích I. typu dosud funguje sousedská výpomoc, tamní občané proto pomoc sociální práce potřebují jen velmi zřídka.
- Ojedinele vykonávají ORP metodickou činnost pro menší obce – je s tím dobrá zkušenost, spolupráce je pak snazší.
- Někde mají jednotliví sociální pracovníci na starosti konkrétní obce a ty obce to vědí a obracejí se na přímo na ně.

Sociální pracovník jako koordinátor pomoci

- Přítomní se domnívají, že to dělají všichni sociální pracovníci, mají to i uvedeno v zákoně, že mají koordinovat poskytování sociálních služeb.
- Na bariéry v této oblasti narážejí jen u lékařů.
- Když je síť sociálních služeb neúplná – obrací se s žádostí o umístění klienta na kraj, někde dobrá zkušenost.
- Námět - pravidelné měsíční setkávání se zástupci sociálních služeb napomáhá tomu, že služby začnou vnímat sociálního pracovníka obce i v jeho roli koordinátora pomoci.
- Otázka z pléna: Jak přimět kraj a poskytovatele aby vytvořili chybějící službu? Přítomní odpověď neznají.

- Kraje přes dotace ovlivňují pokrytí sítě. Obce nevyjednávají s místními NNO o rozšíření služby ale jdou přes kraj, jinde začínají na obci.
- Obce si mohou v rámci svých dotací měnit programové priority, a tím ovlivnit alespoň částečně nastavení sítě.
- Shoda na tom, že krajské sítě nikde úplně neladí s potřebami v terénu, a proto se neumenšuje role obce, navíc obce mají dávat podklady pro síťování na kraji.
- Posílit roli sociálního pracovníka na obci jako koordinátora pomoci i v rámci individuální sociální práce.
  - o Role koordinátora = potřeba sdílení informací, toto momentálně takto nefunguje, obtížné naplnit tuto požadovanou roli.
  - o Role koordinátora u určitých cílových skupin – někde potíže s ÚP.